

Förskolan i dag och i framtiden

Pedagogisk plattform

Reviderad 2019-10-25, version 2

VÄSTERVIKS
KOMMUN

Förskolan i dag och i framtiden

Förskolan är en del av utbildningssystemet där tanken om ett livslångt lärande är central, men livet pågår också här och nu. Vi tänker att barndomen och förskolan har ett värde i sig. Förskolan befinner sig idag i en brytningstid då traditioner och sanningar om förskolan utmanas av förväntningar på ett förändrat pedagogiskt innehåll. I förskolans läroplan används begrepp som förmåga att reflektera, undersöka, urskilja, pröva olika lösningar, liksom att föra och följa resonemang (Skolverket, 2018).

Utforskande förhållningssätt

I förskolans uppdrag är det centralt att verksamheten ska bidra till att stimulera och utmana varje barns utveckling och lärande. Förskolan ska utgå ifrån att varje barn är kompetent, nyfiket och har en egen lust och kraft att utforska, lära och utvecklas i samspel med andra och världen runtomkring. Undervisningen ska då framförallt bygga på ett utforskande förhållningssätt där barnens frågor kring fenomen och begrepp lyfts fram som utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

En pedagogisk plattform

Undervisning är en komplex process som bygger både på målstyrning och pedagogiska ställningstaganden, därför har det setts som betydelsefullt att som kommun skapa en pedagogisk plattform för alla kommunala förskolor i Västerviks kommun.

Läroplanen för förskolan och den gemensamma plattformen ska bilda underlag för varje förskolas framtagande av en verksamhetsbeskrivning.

Lust att lära – rätt att lyckas

Barn- och utbildningsnämndens vision innehåller ett antal bärande ledord kring lärandet. Vad betyder dessa ord för oss i förskolans verksamhet? Att samtala kring orden och ordens betydelse har varit och är framöver ett viktigt arbete för att plattformen ska synas och höras i det vardagliga arbetet tillsammans med barnen.

Mötet

Mötet är en utgångspunkt för lek och lärande och att utvecklas som människa. Mötet innefattar interaktion med människor och med material för att kunna förhålla sig till sig själv. I mötet finns interaktion och kommunikation som inte handlar om uppmaningar utan om ett samspel mellan människor. Det kommunikativa samspelet är grunden för att utvecklas som människa. För att kunna utvecklas i mötet krävs; nyfikenhet, tänkande, kreativitet och tolerans.

Nyfikenhet

Vi tänker att människans nyfikenhet handlar om en inre vilja att veta och att nyfikenheten görs möjlig i möten som vi erbjuder på förskolan. I mötet både med människan och med materialet skapas nya intryck och frågor. Nyfikenheten behöver en tillåtande atmosfär där både barn och vuxna får stort utrymme i sitt utforskande av olika aspekter av livet och genom detta få förståelse, utveckla färdigheter, få fakta och därmed bli förtrogen med vad som krävs för att kunna utvecklas som människa. Men för att intresse och engagemang inte ska bli ytligt utan kunna fördjupas vill vi bygga

verksamheten på ett projekterande arbetsätt som gör det möjligt för barnen att vara i ett längre utforskande tillsammans.

Tänkande

Vi ser tänkande som en förutsättning för ett demokratiskt förhållningssätt. För att få vara tänkande behöver människan få tillgång till en miljö där det blir möjligt att tillsammans med andra få reflektera, diskutera, lyssna till olika sätt att tänka, förhandla och ta ställning. I sådana sammanhang tror vi att utveckling sker. Förskolan behöver då organiseras så att både vuxna och barn får befinna sig i sådana sammanhang i det vardagliga arbetet.

Kreativitet

Tillgången till rika, tillgängliga miljöer med omfångsrikt material har stor betydelse för barns kreativitet. Kunskap om material och att få prova olika material ser vi som viktigt för barnens möjligheter att uttrycka sig på många olika sätt och därigenom använda sig av sin fantasi för kreativa processer på förskolan.

Tolerans/respekt/omtanke

Tolerans förknippar vi med vidsynhet där förskolan är en plats för demokratiska värden och demokratiska processer. Att bli lyssnad på, att lyssna på den andre och att utbyta tankar och åsikter blir en förutsättning för att lära och lära nytt både individuellt och tillsammans. Vi tänker oss mötet som ett ömsesidigt lyssnande där omtanken och respekten för varandra gör att ingen blir kränkt för att man tänker och tycker olika. Vi har alla samma värde och genom våra olikheter ges vi möjligheter att lära av varandra. På våra förskolor ska alla känna sig välkomna!

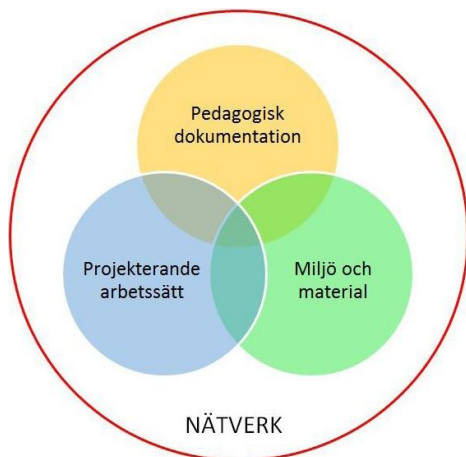
Verktyg för att leva och göra våra värden i verksamheten

Pedagogisk dokumentation och ett projekterande arbetssätt utgör tillsammans med miljön och materialen verktyg i verksamheten.

Pedagogisk dokumentation

”Pedagogisk dokumentation hör ihop med ett specifikt arbetssätt, ett utforskande arbetssätt. Det kan beskrivas som ett kollaborativt arbetssätt där man som pedagog förhåller sig öppen till barnens utforskande och är nyfikna på de olika fenomen som de undersöker och de frågor som väcks under arbetets gång. De vuxna ses inte som guider eller ledsagare som lotsar barnen, utan de är först och främst medskapare av kunskap. Som pedagog blir man en del av samspelet och är därför också delaktiga i att skapa kunskap tillsammans med barnen” (Skolverket, 2012, sid 21).

En viktig framgångsfaktor för att utveckla förskolornas verksamhet är att förskollärare tillsammans med arbetslaget analyserar och

utvärderar undervisningen på förskolan. Det innebär att reflektera kring undervisningssituationer och didaktiska frågor, att lyfta fram utmaningar och svårigheter och på olika sätt kritiskt granska sitt eget och varandras arbete.

”Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete och kan användas för att utveckla den pedagogiska praktiken. Detta förutsätter en kultur av samarbete, reflektion och kommunikation. Det kräver även en professionell inställning och en vilja att granska sina egna handlingar och ställa sig i dialog med andra” (Skolverket, 2012, sid 3).

Pedagogisk dokumentation i den form som Skolverket tagit fram, ska ligga till grund för Västerviks kommuns förskolors systematiska kvalitetsarbete. Det systematiska dokumentationsarbetet ska bidra till att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära. Arbetet med pedagogisk dokumentation behöver organiseras utifrån ett system som möjliggör att uppföljningsarbetet sker på ett systematiserat sätt. Det blir också väsentligt att kontinuerliga diskussioner förs kring etik i dokumentationsarbetet.

Rektor ansvarar för att skapa en organisation som stödjer arbetet med pedagogisk dokumentation och ett reflekterande samt utforskande arbetssätt. Detta innebär att rektor aktivt ska ta del av dokumentationsarbetet.

Förskollärare har ett särskilt ansvar men alla i arbetslaget ansvarar för att verksamheten kontinuerligt dokumenteras, utvärderas och följs upp och att det skapas möjlighet för barn och vårdnadshavare att delta i dokumentationsarbetet.

Arbetet med pedagogisk dokumentation syftar till att förskollärare ska aktivt undersöka, lära om barns lärande och prova sig fram.

Projekterande arbetssätt

Ett projekterande arbetssätt bygger på utforskande som inbegriper både barns och vuxnas lärprocesser.

”Ett arbetssätt där personalen förhåller sig öppna till barnens utforskande och är nyfikna på de olika fenomen som de undersöker och de frågor som väcks under arbetets gång” (Skolverket, 2012, sid 21).

Detta innebär att pedagogisk dokumentation blir ett ofrånkomligt arbetsverktyg då dokumentationsprocessen och samtalen kring dokumentationerna kommer att driva det projekterande arbetssättet. Därmed ses pedagogisk dokumentation som ett förhållningssätt som stödjer vårt arbete att arbeta utforskande tillsammans med barnen.

Vi tänker att det är i lyssnandet på varandra och i öppenheten för olika tankar och frågeställningar som lärandet sker i meningsfulla sammanhang tillsammans med andra barn och vuxna. I det projekterande arbetssättet kan vi också fördjupa oss i ett kunskapsområde genom att arbeta med många olika uttrycksätt och språk.

Det är i fördjupningen som flera olika problemlösningar och olika frågeställningar uppstår. Då behövs också ett organiserande för olika grupp-konstellationer där man får möjlighet att samspela på många olika sätt.

Plattformens utformande tar sin utgångspunkt i att lärandet är relationellt, där det relationella består av mellanmänskliga relationer men också relationer till miljö och material. Alla som arbetar i förskolan ska ha god kunskap om strävansmålen och ställa dem i relation till barnens utforskande. Ett arbetssätt som inte stannar vid att endast synliggöra barns utforskande, utan också utmanar och driver projektet tillsammans med barnens frågor och undersökande i en riktning som kan relateras till målområde som finns i förskolans läroplan. I ett projekterande arbetssätt förbinds (integreras) läroplanens kunskapsområden till varandra och blir på så sätt sammanflätade med varandra så att lärandet sker i ett, för barnen meningsfullt sammanhang. Det är också så vi vill att blicken riktas när vi ska följa och dokumentera barns lärande. I teorierna beskrivs detta som ett rhizomatiskt tänkande eller icke-hierarkisk bild av lärandet.

”Begreppet rhizom är hämtat från biologin och betecknar vissa växters rotsystem. Systemet kan växa och breda ut sig åt olika håll, till skillnad från tex en trädrot som alltid förgrenar sig i ändarna. Ett rhizomatiskt tänkande gör det möjligt att beskriva hur lärandet likt rhizomer, går i oförutsägbara banor, och inte på något sätt är linjärt eller progressivt. Lärandet följer därmed inte en linjär och på förhand utstakad väg, utan går lite hit och dit i oförutsägbara banor.

Utifrån ett sådant synsätt kan kunskap förstås som något som uppstår i alla de olika slags förbindelser som upprättas i ett barns tillvaro” (Skolverket 2012, sid 27).

Förskolans miljö och material

Rummets utformning, inom- och utomhus, liksom det material som erbjuds har stor betydelse för möjligheten till möten, för kvaliteten i den pedagogiska verksamheten, för barnens lärande och möjlighet till egna val i vardagen. Miljö och material blir barnens möjlighetsutrymme för ett undersökande och utforskande. *”Miljöer, hörnor och material är mötesplatser och något som skapar och förmedlar relationer.” (Nordin-Hultman, 2004, sid. 186).*

Vi har tagit fram ett grundkoncept för miljö och material för förskolan i Västervik. Detta kan ses som ett stöd och en hjälp för förskolorna att utforma sina miljöer. Förskolorna behöver ha platser för:

- naturvetenskapliga upptäckter
- att uttrycka sig i skrift, tal, matematik
- bygg och konstruktion
- skapande verksamhet, såsom tecknande, målande, skulpterande i lera
- utforskande av vatten/sand, musik, teater, roller, dans och rörelse
- sinnliga upplevelser
- att gå undan på – en tyst plats
- användande och utforskande av digitala verktyg

För att främja olika kreativa möten som bjuder in till kommunikation på många olika sätt, blir det viktigt att möblera med många mötesplatser/ rum i rummen, och för den lilla gruppen. För att barnen ska kunna vara

kreativa, självständiga och göra egna val behöver barnens arbetsplatser medvetet organiseras och understödja:

- tillgänglighet
- möbler i barnens nivå
- tydlighet

Materialets betydelse och användning kan också skapa olika uttrycksmöjligheter och kunskap.

"I varje översättning från ett språk eller ett uttryck till ett annat skapas en ny form av medvetenhet kring det fenomen som utforskas: ett träd som ritas, görs i lera eller ståltråd och papper-maché gör att barnen förstår nya aspekter av vad ett träd kan vara. Kunskap uppstår tillsammans med olika

material och i översättningar mellan materialen" (Skolverket, 2012, sid 23).

Barn har idag stor tillgång till färdiga leksaker. Ofta är leksakerna styrande i en särskild riktning. Istället vill vi främja barns kreativitet genom att utforma en miljö med tillgång till material som väcker nyfikenhet och som gör det möjligt att prova olika strategier/hypoteser samt att experimentera. Här har det ostrukturerade återvinningsmaterialet och naturmaterialet stor betydelse. Många företag har idag ett stort överskott av spillmaterial som genom ett tillvaratagande av förskolan kan förvandlas till ett fantastiskt kreativt material. En plats för kreativt återbruk av material från olika företag finns idag för att stödja förskolors och skolors arbete och anskaffning av

kemikaliesmart och ostrukturerat återvinningsmaterial.

Digitalisering

Digitaliseringen i förskolan ska vara en naturlig del i hela utbildningen och ske i meningsfulla sammanhang.

Förskolan ska arbeta för att skapa rika förutsättningar så att barn får möjlighet att bli producenter. Med de digitala verktygen ska barns lärande och undersökande ytterligare berikas och fördjupas i undervisningen. Användandet av digitala verktyg ska bidra till att barn får mötas i ett gemensamt lärande.

Pedagoger ska handleda och skapa möjligheter för barn att utforma och utveckla sina läroprocesser i en miljö där det analoga och digitala möts.

Barn behöver också lära sig ett ansvarsfullt förhållningssätt till digitala medier och ha respekt för sin egen och andras integritet.

Vi bygger en nätverkskultur

Nätverkskulturer både internt och externt i kommunen ser vi som ett sätt att ta tillvara och utveckla den kompetens som finns och som en möjlighet att få vidga och utveckla sitt eget perspektiv genom att mötas i ett kollegialt reflekterande sammanhang kring teori och praktik. Hela idén med nätverk går ut på att reflektera med andra och att utmana sig själv och andra där nätverkens signum är välkommandet av olikhet och dialog. Nätverken ses som ett samarbete mellan olika personer och funktioner kring det pedagogiska arbetet.

För att nätverken ska bli tillräckligt utmanande behövs litteraturläsning/nätverksledare med särskilda kunskaper (Bernemyr, 2010).

Forskning visar att processer för aktivt undersökande, lärande och experimenterande "måste bli en del av lärarnas kärnverksamhet och professionella lärande" (Timperley, 2013, s. 17).

Nätverksarbete är en del i denna process vilket kan leda till kollaborativa läroprocesser. När man börjar arbeta kollaborativt menar Hirsh (2017, sid 12) att detta är att ta ytterligare ett steg i det kollegiala lärandet. Prefixet *kol-* står för "samman" eller något man gör tillsammans, medan *-laborativ* innebär praktiskt/prövande/laborerande. Det är i denna "anda" vi vill bygga våra nätverk för att sedan komma vidare i ett kollaborativt lärande.

Det är också viktigt att få tillgång till att arbeta med olika uttrycks sätt i läroprocesser. Genom att få kunskap om olika material och materials potential kommer nätverkskultur och olika workshops att vävas samman.

I Västervik
lärt vi oss av
varandra –
vi bygger
en nätverks-
kultur

Mötet och undervisningen – teoretiska perspektiv

Mötet som utgångspunkt för undervisningen i förskolan kan hämta tankar från olika vetenskapliga perspektiv. Förskolans pedagogiska plattform tar sin utgångspunkt i ett relationellt sätt att se på lärandet. Här lyfts några olika teoretiska perspektiv fram som både nätverken och rektorsgruppen hämtat inspiration ifrån och som därmed legat till grund för framtagandet av plattformen.

Sociokulturellt perspektiv

Lärandet uppstår tillsammans med andra människor, i mötet med den andre. Detta sätt att se på lärandet bygger på ett sociokulturellt perspektiv där man menar

att lärandet sker i ett socialt och kulturellt sammanhang. Undervisningen bygger på interaktion och kommunikation. Därmed sker lärande både i situationer som är planerade för lärande och situationer som inte behöver vara det. Människan kan med andra ord inte undvika att lära sig. I detta perspektiv uppfattas det talade språket som centralt för lärande men också att tanke och språk är intimt förknippade.

Vygotsky som började utveckla tankarna inom det sociokulturella perspektivet har visat på den så kallade proximala utvecklingszonen, vilken beskrivs som skillnaden mellan den aktuella utvecklingsnivån och den potentiellt möjliga nivån som kan nås med hjälp av en vuxen (om man är ett barn) eller i samarbete med en mer kunnig person. Undervisningen handlar om hur man organiserar samspelet mellan barn/barn och mellan barn/pedagog. I detta perspektiv beskrivs också leken som viktig för barns lärande.

Relationell pedagogik som mötet med någon annan

Aspelin och Persson (2011) menar att människor lär sig, utvecklas och växer i relationer. Med relation menar författarna att detta förutsätter "existensen av två icke identiska parter" (s. 76). Det beskrivs som vad vi är tillsammans, inte bara om vad vi gör tillsammans. Aspelin och Persson menar att kan vi relatera till en "människa som hon faktiskt är"; i en "dubbelsidig relation" kan det innebära att vi kan förverkligas som människor (s. 77). I relationell pedagogik beskrivs samvaro som ett genuint dynamiskt möte mellan två personer att vi är tillsammans med någon (s. 90). Medan samverkan istället skildras som en social process där individer i större eller mindre utsträckning samordnar sina handlingar,

vilket innebär att det finns någon grad av förutsägbarhet och/eller planerade handlingar (s. 90).

Relationell lärande i förhållande till individ och material

I postkonstruktionismen beskrivs relationellt lärande på ett expanderat sätt – där pekats på betydelsen av "att rikta blicken mot alla de typer av relationer som människan upprättar med miljön, omgivningen och det materiella och vad som sker mellan individen och omgivningen" (Skolverket, 2012, s. 26). I detta perspektiv menar man

att barn ständigt tycks vara upptagna med att skapa relationer till sin omgivning. Därför anses det som att alla relationer till det sociala och det materiella är betydelsefulla för människans existens - "allt är sammanflätat och relationellt" (s. 27). Utforskandet blir i detta perspektiv betydelsefullt då man beskriver lärandet som rhizomatiskt – då lärandet anses gå likt rhizomer i oförutsägbara banor. Kunskap uppstår därmed i olika slags förbindelser som upprättas i ett barns tillvaro då även med det materiella som i detta perspektiv ges en performativ agens (s. 27).

Referenser

Aspelin, J., & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik*. Malmö: Gleerup.

Bernemyr, P. (2010). Pedagogiska nätverken - idé eller en form, eller både och. I Colliander, M., Stråhle L. & Wehner-Godée C (red.) *Om värden och omvärlden: pedagogik i praktik och teori med inspiration från Reggio Emilia* (ss. 99-112). Stockholm: Stockholms Universitets förlag.

Hirsh, Å. (2017). *Formativ undervisning. Utveckla klassrumspraktiker med lärande i fokus*. Stockholm: Natur & Kultur.

Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan, reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket.

Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur.

KOMPETENS FÖR LIVET

Lust att lära – rätt att lyckas

Alla barn och elever är nyfikna, kreativa och tänkande. Tolerans, respekt och omtanke präglar vårt sätt att vara. Vi möter barn och elever med höga förväntningar och vi tror på deras förmåga att lyckas i lärandet för livet.

Pedagogisk plattform för en likvärdig förskola

En likvärdig förskola för alla barn i Västerviks kommun har under 1,5 år varit utgångspunkt för ett gemensamt arbete både centralt i rektorsgruppen, med fackliga representanter och de centrala nätverken för förskollärare men också på olika sätt lokalt ute på förskolorna. Arbetet har mynnat ut i en pedagogisk plattform för förskolorna. Plattformen är en utgångspunkt för den förskola våra barn har rätt att möta i Västerviks kommun och bildar även underlag för det systematiska kvalitetsarbetet. Den är framtagen i samarbete med Karin Alnervik (fil.dr.) 2017-08-02.